

MONOSZLÓ
2001

MONOSZLÓ – EGY KIS FALU SIKEREKKEL, KÜSZKÖDÉSSSEL ÉS REMÉNYEKKEL

Tartalom:

1. A CSALÁDOK	3
2. A MEGÉLHETÉS, AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK	6
3. A GYEREKEK	19
4. BETEGSÉG, ÖREGEDÉS A CSALÁDBAN	20
5. A TÁRSAS KAPCSOLATOK.....	22
6. PIHENÉS, SZÓRAKOZÁS	25
7. MINDENKITŐL – MONOSZLÓRÓL	27

Készítették: Ferge Zsuzsa, Ligeti György és az egyetemi hallgatók: Báder Csaba, Lócskai Teri, Boros Julianna, Duka Kata, Gelsei Gergő, Füvesi Ági, Garai Kálmán, Horváth Kriszta, Király Edina, Lakatos Tímea, Márton Iza, Sógorka Ildikó¹

---

¹ A kutatás költségeihez (monoszlói tartózkodás, adatok gépre vitele) segítséget adott az ELTE Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszéke, és a Magyar Tudományos Akadémia kisebb kutatásokat támogató kerete.

MONOSZLÓ – EGY KIS FALU SIKEREKKEL, KÜSZKÖDÉSSSEL ÉS REMÉNYEKKEL

2001 decemberében az ELTE szociálpolitika hallgatói 46 családot kerestek fel a faluban. Köszönjük, hogy fogadták és szívesen látták őket. Számukra ez tanulásuk fontos állomása volt. Nagyon kevésel tudjuk mindezt viszonyozni, hiszen mindenki ismeri mindenki családját is, gyakran a véleményét is. Talán valami mégis hasznosítható az összefoglaló tapasztalatokból.²

1. A CSALÁDOK

A 46 családfő közül 32-en élnek házasságban, hárman élettársi közösségben. A többiek közül nyolcan özvegyültek meg, többségük nő. Igazi “nagy” család, amelyben 6-an, vagy többen élnek, kevés: összesen 3 van. Két családban van kisebb gyermeket vagy gyermekeket egyedül nevelő szülő. A hagyományos többgenerációs család Monoszlón is fehér holló – három ilyen családot találtunk. A családfők többsége, a népesség valamivel több, mint fele férfi – vagyis a nemek közötti arány ‘rendben van’.

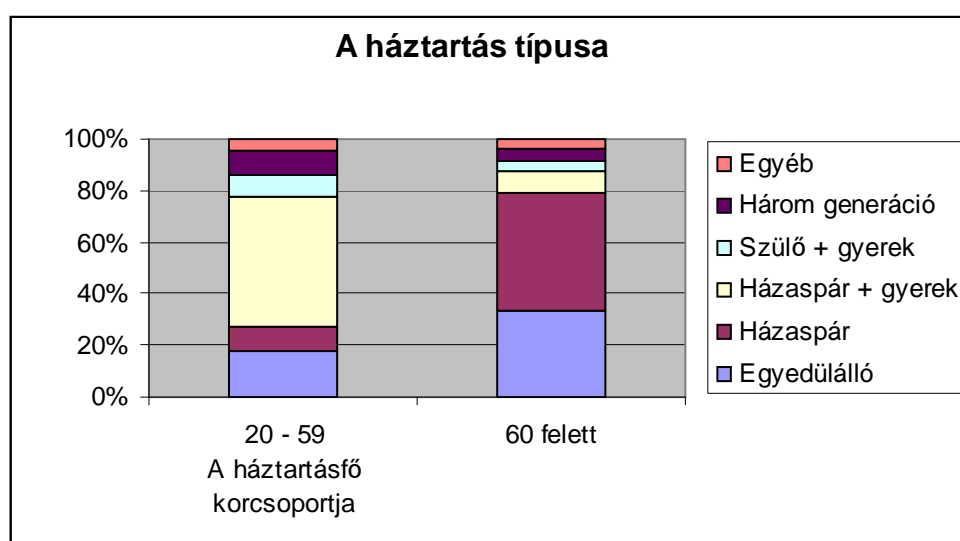
---

² A kérdőívvel csak az állandó lakosokat kerestük fel, s közülük öt családot nem találtunk, vagy nem kívántak a kérdőívre válaszolni.

1. Tábla

A háztartás típusa

	A háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Egyedülálló	4	8	12
Házaspár	2	11	13
Házaspár + gyerek	11	2	13
Szülő + gyerek	2	1	3
Három generáció	2	1	3
Egyéb	1	1	2
<i>Összes háztartás</i>	22	24	46

Monoszló – tudjuk – öregszik, de fiatalodik is. Húsz év alatt van a falu 28 százaléka (35 fő), hatvan év fölött 31%-a (40 fő). Ha tíz éves korcsoportokra osztjuk a lakosságot, a 20-29 évesek, és az 50-59 évesek “hiányoznak”: az idősebb korosztály valószínűleg a hetvenes években keresett másutt talán jobb vagy könnyebb megélhetést, a fiatalabbak, a ma 20-30 évesek jó része már a rendszerváltás után keresi ugyanezt.

2. Tábla

A háztartásfők és az összes családtag kor szerinti megoszlása

Korcsoport	Háztartásfők száma	Háztartásfők számának százalékos megoszlása	Összes családtag száma	Összes családtag százalékos megoszlása
10 év alatt	-	-	20	16
10-19	-	-	15	12
20-29	-	-	8	6
30-39	8	17	18	14
40-49	10	22	20	16
50-59	5	11	7	5
60-69	4	9	13	10
70 év fölött	19	41	27	21
Összesen	46	100	128	100

A kis falvak világa korábban nem igényelte a magas iskolai végzettség helybeni hasznosítását, és a továbbtanulás lehetőségét is nehezen biztosította. A Monoszlón élő idősebb korosztályok többsége legföljebb a nyolc osztályt végezte el. S akik az ő gyermekeik közül főiskolai vagy egyetemi diplomát szereztek, azok elhagyták a falut. (Többek között ezért hiányzik az ötvenesek korosztálya.) A most a faluban élő öt diplomás közül négyen 1990 után költöztek ide. A beköltözési folyamat valószínűleg folytatódik: nő a falusi élet vonzása, és a számítógépek világában nincs városhoz kötve sokféle munka.

3. Tábla

Összes családtag iskolai végzettsége

Iskolai végzettség	19 alatt	20 - 59	60 felett	Összesen
még nem járt iskolába	14	0	0	12
8 általánosnál kevesebb	17	2	19	31
8 általános	3	16	13	38
szakmunkásképző, szakiskola	1	23	6	30
Középiskola	0	7	1	8
Egyetem, főiskola	0	5	0	5
Összesen	35	53	39	127

2. A MEGÉLHETÉS, AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK

Források

A megélhetés három fő forrása a munkavállalásból vagy önálló vállalkozásból származó kereset, a gazdálkodás, ezen belül főként a szőlő, és a nyugdíj.

15 lakosnak van munkaviszonya (helyben vagy a környéken), közülük csak 1 áll ideiglenes alkalmazásban, a többiek munkahelye stabilnak látszik. 9-en mondták, hogy önálló vállalkozók. A munkaviszonytól függetlenül alkalmi munkából 14 családnak van valamilyen bevétele. A fő munkák túlnyomó többsége a mezőgazdasággal, szőlészettel kapcsolatos. Ipari jellegű munkát ketten, szolgáltató jellegűt kilencen végeznek. Az *ingázás megszűnt*. Aki dolgozik, azt helyben, vagy valamelyik közeli faluban teszi.

Sokféle szakismeret működik. A férfiak közül gyakorlatilag mindenki (két kivétel akad) említ valamilyen szakismeretet. A mezőgazdasági szakismeretet többségük felsorolja, bár csak egy kisebbségnek van erről 'papírja' (pl. traktorvezető, növényvédő, stb.) A férfiak esetében a második leggyakoribbak az ipari szakmák, s többségüknek erről igazolásuk is van. A nők többsége szolgáltató szakmát említ (eladó, varrónő, fodrász, stb.), s ha van igazolás, az is ebből a szakmából van. A szaktudásoknál a legfeltűnőbb, az, hogy a nők túlnyomó többsége nem is említi, hogy lenne valamilyen mezőgazdasági szakismerete. Ezt a kívülálló a kiskerteket nézve nem így gondolná. De úgy látszik, a hagyomány tartja úgy, hogy amit "minden nő" tud, az nem szakismeret. (A háztartásvezetést, sütést, főzést sem tekintik az érdekeltek szaktudásnak.)

A munkanélküliséget az elmúlt három évben 16-an megtapasztalták. A kérdezéskor már 'csak' kilencen vallották magukat munkanélkülinek, s közülük heten valamilyen ellátást kaptak. A többiek nem újabb állásba, hanem nyugdíjba mentek, vagy vállalkozóvá váltak. A munkanélküliség elkerülése végett is – meg a különböző betegségek miatt is – mentek sokan korai nyugdíjba. (A nyugdíjasok mintegy negyede korengedménnyel ment nyugdíjba.) Fontos kiegészítő forrást jelentenek az anyasági ellátások: kilencen voltak gyesen, gyeden, gyeten. Valamilyen önkormányzati segítyt 14 család említ kiegészítő jövedelemforrásként.

Gazdasága a 46 megkérdezett háztartásból 36-nak van, közülük 29-en művelnek szőlőt. A gazdaságra, amely hagyományosan az élet középpontja volt, még visszatérünk.

A nyugdíj fontossága óriási. A hatvan éven felüliek közül 1 fő dolgozik, a többieknek kivétel nélkül van (valamilyen) nyugdíjuk. A nyugdíj, ha önmagában kevés is, a kerttel-szőlővel együtt legalább szűkös, elfogadható megélhetést biztosít.

Gazdálkodás, gazdaság

A 46 kért családából 10-nek nem volt szőlője, szántója, vagy erdeje. Az idősebb generációban még valamivel nagyobb a gazdálkodók aránya, mint a fiatalabbak között. (A családok épp fele 60 éven felüli, s közülük csak négy nem gazdálkodik.) Állatot baromfin kívül kevesen tartanak. Sertést, malacot nyolc család tart, tehén (köztudottan) a faluban már nincs. A saját művelésű területeken kívül 14-en valamennyi területet bérbe adnak, és 7 családnál van valamennyi parlag.

4. Tábla

Van-e mezőgazdasági terület a család tulajdonában?

	A háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
nincs földtulajdon, gazdálkodás (kert esetleg lehet)	6	4	10
van gazdálkodás	17	19	29
	23	23	46

5. Tábla

Kert, szántó, szőlő, erdő van-e tulajdonban?

	A háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
van kert	15	12	27
van szőlő	13	16	29
van szántó	12	14	26
van erdő	8	9	17

A gazdaságok nem nagyok. A legnagyobb szőlő (azoknál, akik a kérdésre válaszoltak) 4 hektár; a legnagyobb szántó – egy nagyobb gazdaság kivételével – 8 hektár. Az erdők is kicsik, csak három van 10 hektár fölött. A gazdaság művelésében segítséget 19-en említenek, ebből 14 esetben a gyerekek segítenek – gyakran csak hétvégi hazajáráskor. Fizetett

segítségéről a kérdezettek egyike sem tett említést: ha néha elő is fordul ez, rendszeres segítsége nincs a monoszlói gazdáknak. A gépek, felszerelések sem elégségesek: 18-an tesznek említést hiányokról. Mindezzért hosszúak dologidőben a munkanapok: nyáron a fiatalabbaknál 11, a hatvan éven felülieknél is átlagosan 10 óra a napi munkaidő. Ez télen 8, illetve 5 óra. A férfiak és nők munkaideje nagyjából azonos hosszúságú. Ezek természetesen az átlagok – vannak ennél hosszabb és rövidebb munkanapok, nyáron minden harmadik ember valóban látástól vakulásig, több, mint 12 órát dolgozik. A többség szombaton és vasárnap sem tart szünetet. Így sem sikerülne mindenütt egyedül elvégezni a munkát.

6. Tábla

Ki segít a gazdasági munkában?
(A válaszoló családok száma)

	A háztartásfő korcsoportja		
	20 - 59	60 felett	Összesen
Ki segít a gazdasági munkában?			
Senki	12	15	25
Gyerekei, család	7	7	14
Más rokonok	2	1	3
Más segítség	2		2
Összesen	23	23	44

7. Tábla

Van-e elég gép, felszerelés, illetve szükség lenne –e valami új eszköz beszerzésére?
(A válaszoló családok száma)

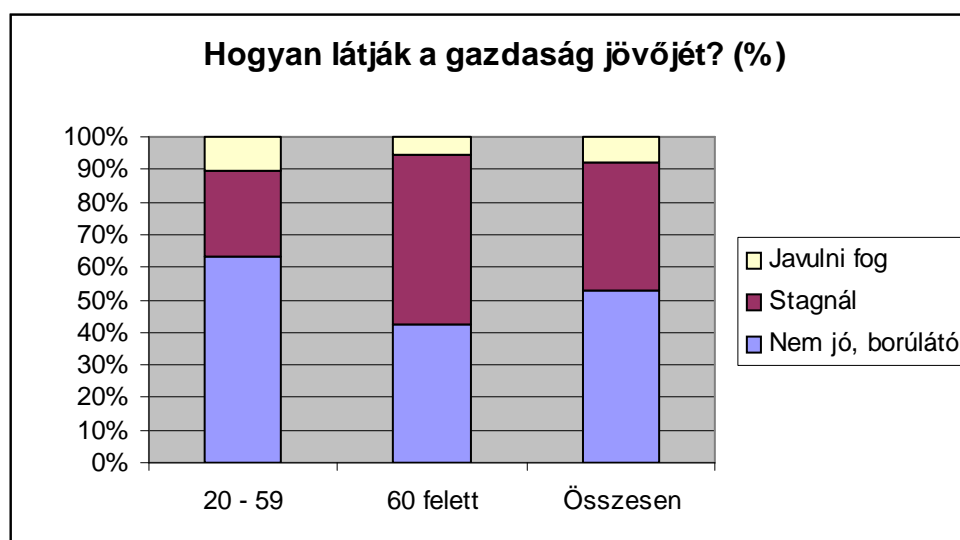
	A háztartásfő korcsoportja		
	20 - 59	60 felett	Összesen
Nincs elég felszerelés, gép	13	12	25
Szükség lenne valamilyen gépre, eszközre	12	11	23

A sokféle nehézség mellett a gazdálkodók nem nagyon bizakodók. A jövőt firtató kérdésre 38-an válaszoltak. Nagyobb felük borúlátó. Még a fiatalok sem bíznak nagyon abban, hogy fel tudják virágoztatni a gazdaságot.

8. Tábla

Hogyan látják a gazdaság jövőjét? (A válaszoló családok százalékos megoszlása)

	A háztartásfő korcsoportja		
	20 - 59	60 felett	Összesen
Nem jó, borúlátó	63	42	53
Stagnál	26	53	39
Javulni fog	11	5	8
Összesen	100	100	100

A legtöbb gondot a szőlő okozza: ez igényli a legtöbb fizikai munkát, a legtöbb anyagi befektetést, a legtöbb adminisztrációt, és a bor eladási lehetősége nem mindig biztos. A 26 szőlősgazdából ketten szeretnék a gazdaságot továbbfejleszteni. Tizenöten szeretnének a szőlőből eladni, vagy az egésztől szabadulni, ám szőlőt eladni sem könnyű. Sokan úgy gondolják, hogy ők még életük végéig dolgoznak, de nem remélik, és nem is várják el, hogy a gyerekek továbbvigyék a gazdaságot. Két család mindent eladna és oda költözne, ahol inkább van munka. Sokan a fiatalok jövője miatt külön is aggódnak. Két-három idősebb család a betegség miatt már alig tud dolgozni, s ezért szorongató a helyzetük. Íme néhány jellegzetes válasz a gazdaság jövőjével kapcsolatban:

Nehéz eladni amit termel; a szőlőt eladná, a szántót nem.

Ilyen kicsiben nincs értelme gazdálkodni, csak időtöltés, egyik szőlőt el fogja adni.

Púp a hátukon, el szeretnék adni a szőlőt.

Drága a vegyszer, az öntözés nincs megoldva, gyerekek nem akarják folytatni, de nem tudják eladni.

Kilátástalan, csak az lenne megoldás, ha el lehetne adni a földeket.

Nem éri meg a befektetés, csak a szőlő hoz kevés hasznot.

Nem lehet megélni, nem éri meg gazdálkodni.

Nem tudja fejleszteni a gazdaságot, betegsége miatt nem lát jövőt benne.

De azért néhányan félig-meddig már bizakodóak.

(A gazdaság) lassan fejlődik, emelkedik.

Terv: a vendéglátás+konyha.

Szőlészetet szeretné fejleszteni, borospince nincs kihasználva, facsemete-kert kellene.

Összefoglalva: A monoszlói gazdák szeretik a földet, a szőlőt, de nehéz szeretet ez. Sok a jövő körüli bizonytalanság.

Mire elég a jövedelem?

Monoszlón inkább a szerény megélhetés a jellemző, mint a szegénység. A családok tizede említi, hogy nem lehet tisztesen kijönni a jövedelemből, de ennél többen vannak, akik elégnék tartják azt, amennyi van. Ezek az arányok kicsit jobbák, mint országosan, amibe az is belejátszhat, hogy a falusi és idősebb emberek a városiaknál szerényebbek. A nyugdíj fontosságát azért hangsúlyozzuk, mert – a többi megélhetési forrással együtt – a nyugdíjasok között többen *ítélik jobbnak saját helyzetüket, mint a fiatalabbak*. Azt azonban hozzá kell ehhez tenni, hogy a nyugdíjak egy része nagyon alacsony, és ez sok keserűséget okoz. Többen fogalmaztak úgy, hogy ha valaki “nyugdíjas, nem tud emberi körülmények közt élni”, hogy “, a kisnyugdíjasok élete reménytelen”. A kis jövedelmekből adódó gondokat az időseknél növeli, ha fogytán az erő, ha jönnek a betegségek. A fiataloknál akkor van anyagi gond, amikor érkeznek a gyerekek, nőnek a kiadások, és az anya kevesebbet tud dolgozni, vagy akkor, ha nincs elég munka.

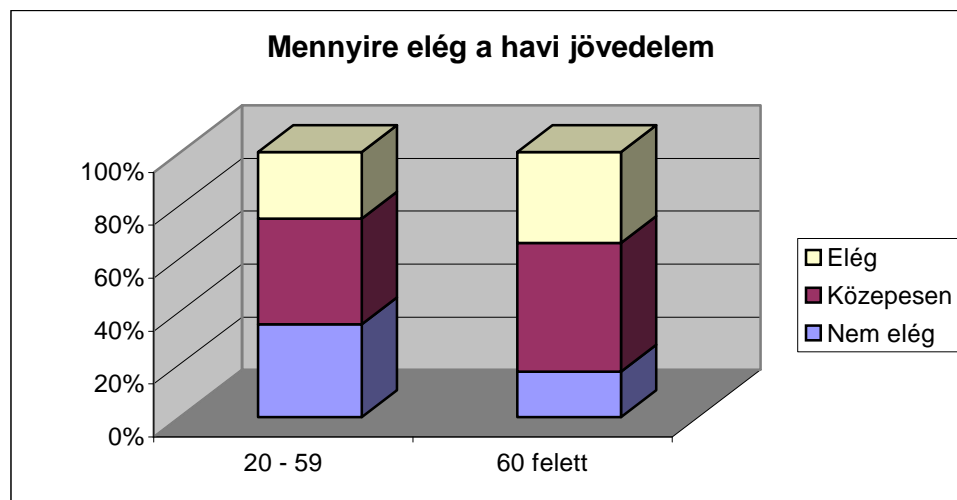
9. Tábla

A család havi jövedelme elegendő volt-e a megélhetésre?

A válaszok százalékos megoszlása

(1-5 osztályzat, 1= egyáltalán nem elég, 5= teljes mértékben elég a jövedelem)

	Háztartásfő korcsoportja szerint			16 éves és fiatalabb gyerek van-e		
	20 - 59	60 felett	Összesen	van	nincs	Összesen
	% -os megoszlás					
1. Egyáltalán nem	20	4	12	15	10	12
2.	15	13	14	15	13	14
3.	40	48	44	54	40	44
4.	20	4	12	15	10	12
5. Teljesen	5	30	19	0	27	19
Összesen	100	100	100	100	100	100
Családok száma	20	23	43	13	30	43

A kiadásokat mindenütt beosztják - van, amire jut, van, amire nem, vagy nem mindig. Amit mindenütt legelőször fedeznek, az a *gyerekek* szükségletei. 1-3 család mondja, hogy nem jutott elég a gyerekek iskolai felszerelésére vagy ruhájára. Ez persze épp 1-3-mal több, mint jó lenne, mégsem feltűnően sok. A szűkösség a gyógyszereknél nagyobb: a gyógyszert használó családok negyedénél, 9 családnál nem mindig van elég pénz a felírt gyógyszerekre. Nyolcan szeretnék is, ha ezzel kapcsolatban a mainál több segítséget kapnának. Ez vagy azt jelenti, hogy nincs közgyógyellátási igazolvány, vagy azt, hogy az igazolvány sok gyógyszer megvásárlását már nem segíti. Több, mint tízen mondták, hogy nem jut pénz a felnőttek ruházkodására, a gazdaságra, és a ház megfelelő karbantartására. Ezért nem meglepő, hogy 16-an igényelnének támogatást a rezsiz fizetéséhez, s még inkább a ház, lakás fenntartásához. (Mindez egybecseng országos adatokkal: a szükségletek kielégítésének máshol is nagyjából ilyen a sorrendje.)

10. bla

Mely kiadásokra nem jutott elég?

(A *válaszoló háztartások száma)

	Nem jutott elég	Elég jutott	Ilyesmire nem költenek
Gyermekek iskolai kiadásai	1	17	21
Élelmiszer	3	36	
Gyermekek ruházkodása	3	15	21
A szükséges közlekedés	3	26	10
Rezsi (fűtés, világítás, víz)	6	33	
Felírt gyógyszerek	9	26	4
Gazdasággal kapcsolatos kiadások, beruházások	11	1	28
Felnőttek ruházkodása	13	16	10
Házzal kapcsolatos kiadások nem jutott elég	15	15	9

A jövedelmi változások megítélése

A javuló országos gazdasági helyzetet egyelőre a falu kisebb része érzékeli. A megkérdezés előtti utolsó három évben a családok 40%-a észlelt romlást, alig 10%-a javulást. A romlás fő okának az áremelkedést tekintik, illetve azt, hogy a jövedelmek nem tartanak az árakkal lépést. Összesen 4 család számolt be a jövedelmek növekedéséről ebben az időszakban. A romlást a fiatalok, illetve a gyerekesek az átlagosnál erősebben érzékelték. Ám az idősek sem igen várnak javulást. A különbség fiatalabbak és idősebbek között nem a javulást, hanem a stagnálást érzékelők arányában van. Az idős nyugdíjasok két harmada érzi úgy, hogy az utóbbi években anyagi helyzete nem romlott, de nem is javult.

11. Tábla

A család anyagi helyzete, életszínvonala változott-e az utolsó három évben?
(A válaszolók százalékos megoszlása)

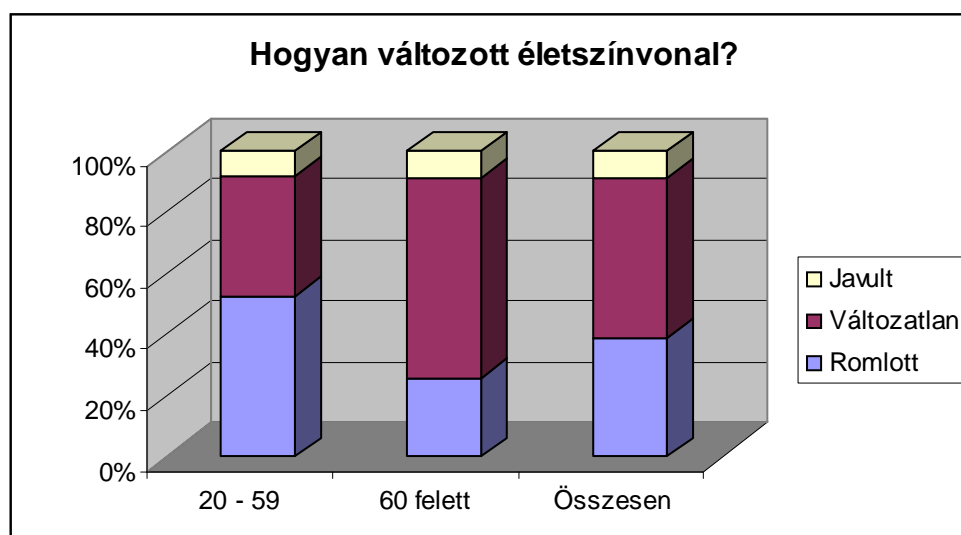
Hogyan változott a család anyagi helyzete	Háztartásfő korcsoportja szerint			16 éves és fiatalabb gyerek van-e		
	20 - 59	60 felett	Összesen	van	nincs	Összesen
Sokat romlott	17	9	13	20	10	13
Valamit romlott	35	17	26	33	23	26
Változatlan	39	65	52	40	58	52
Javult	4	9	7	7	6	7
Sokat javult	4		2		3	2
Összesen	100	100	100	100	100	100

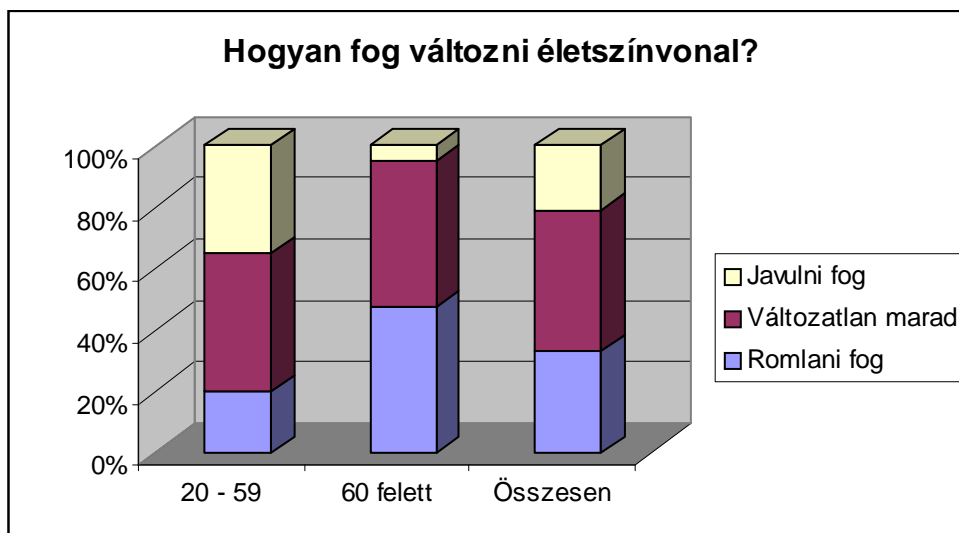
A jövőről azonban éppen a múlt értékelésével ellentétesek a várakozások. A fiatalok, a gyerekesek a bizakodóak, a nyugdíjasok a reményt veszítették. A gyerekesek hatoda, a 60 éven felüliek közel fele gondolja, hogy életszínvonala romlani fog. Az időseknél valószínűleg nem csak a nyugdíj értékvesztésétől félnek, hanem attól is, hogy egészségük, erejük van fogytán. Ugyanakkor a gyerekesek közül 40%, a nyugdíjasok közül csak 6% számol valamilyen javulással.

12. Tábla

Hogyan fog változni életszínvonaluk a következő három évben
(A válaszolók százalékos megoszlása)

Hogyan fog változni életszínvonaluk a következő három évben?	Háztartásfő korcsoportja szerint			16 éves és fiatalabb gyerek van-e		
	20 - 59	60 felett	Összesen	van	nincs	Összesen
Romlani fog	20	47	33	17	41	33
Változatlan marad	45	47	46	42	48	46
Javulni fog	35	5	21	42	11	21
Összesen	100	100	100	100	100	100

A kielégítetlen vágyak nagyjából összhangban vannak mind a jelzett nehézségekkel, mind a jövőre vonatkozó várakozásokkal. A 60 éven felüliek több, mint felének már nincsenek nagyobb vágyai. A fiatalabbak fele lakáshelyzetén szeretne javítani, néhányan autót, vagy gazdasági eszközöket szeretnének. Az élet keménysége a vágyakat is megszabja: nyaralni, szórakozni csak nagyon kevesen terveznek – legalábbis első helyen.

13. Tábla

Jövőre vonatkozó vásárlási vágyak

Jövőre vonatkozó vágyak vagy tervek	Összesen, kérdezett családok száma	% -os megoszlás, ha a háztartásfő		
		20 - 59	60 felett	Összesen
Semmi	18	26	52	39
Lakás, ingatlan	16	48	22	35
Gép, ingóság, autó	7	13	17	15
Nyaralás, szórakozás	1	4	0	2
Vállalkozáshoz	4	9	9	9
Összesen	46	100	100	100

A lakáviszonyok

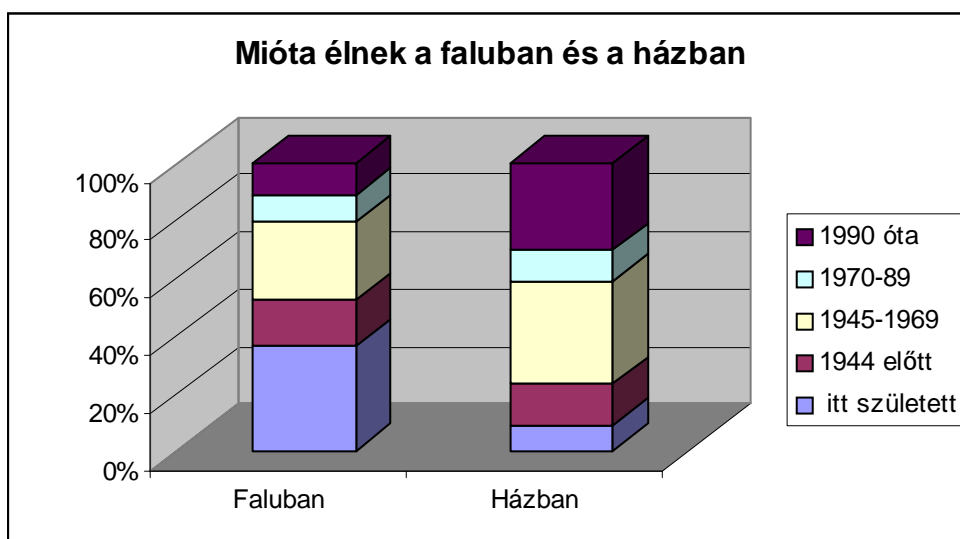
A családok nagy többsége saját családi házában lakik; négyen bérlők, és három család valamilyen más, ideiglenesebb megoldással él.

A mai lakásokról 44 családtól kaptunk adatokat. E családok nagyobb fele, 23-an, 1944 előtt már a faluban élt. A házak többsége azonban átépült. A 16 családfőből, akik helyben születtek, csak négyen laknak a régi házban. Viszonylag sokan jöttek és építkeztek 1945 és 1960 között. A hetvenes-nyolcvanas évek az elvándorlás évtizedei: ekkor kevesen jöttek, kevesen építkeztek. 1990 óta csak öten jöttek, de 13-an kerültek a mai lakásba, többnyire új, vagy felújított házba.

14. Tábla

Mióta élnek a családok a faluban, illetve a mai házban?

	Mióta élnek a faluban	Mióta laknak ebben a házban	Mióta élnek a faluban	Mióta laknak ebben a házban
	Családok száma		Százalékos megoszlás	
Háztartásfő itt született	16	4	36	9
1944 előtt	7	6	16	14
1945-1969	12	16	27	36
1970-89	4	5	9	11
1990 óta	5	13	11	30
Összesen	44	44	100	100

A házak többsége így sem felel meg teljesen a mai igényeknek. Fiataloknál és időseknél egyaránt vannak panaszok – a fiataloknál ezek gyakoribbak. Viszonylag gyakori panaszok a nedvesedéssel és szigeteléssel vannak. A számok persze kicsik, de így is feltűnő, hogy az időseknél a helyszűke és az épület rossz állapota a baj, a fiataloknál inkább a modern igényeknek nem felel meg a lakás, például nincs fürdőszoba.

15. Tábla

Vannak-e a lakással problémák

	háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Semmi	8	7	15
Víz, fürdőszoba hiánya	4	2	6
Gáz, telefon hiánya	1	3	4
Szűk hely	4	6	10
Tető, vakolat, kémény	2	5	7
Összesen	19	23	42

A mai problémák annak ellenére mutatkoznak, hogy már sok változás történt. Csak az utolsó öt évben 24 lakásban volt valamilyen modernizálás, vagy más átépítés, bővítés, javítás. Az idősebbeknél kevesebb volt a változás, mint a fiataloknál. És nagyjából ugyanennyien terveznek további beruházást a házba, de szinte csak a fiatalok.

16. Tábla

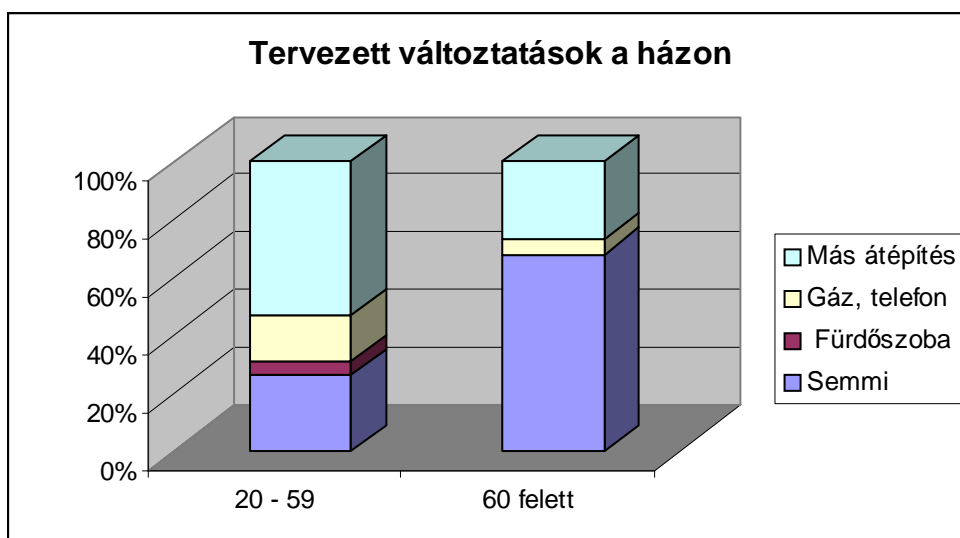
Milyen változás történt az utolsó öt évben

	háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Semmi	8	13	21
Víz, fürdőszoba, csatornázás	2	2	4
Gáz, telefon	2	5	7
Más átépítés	10	3	13
Összesen	22	23	45

17. Tábla

Milyen változtatást terveznek a lakással?

	háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Semmi	5	15	20
Víz, fürdőszoba, csatornázás	1		1
Gáz, telefon	3	1	4
Más átépítés	10	6	16
Összesen	19	22	41

3. A GYEREKEK

6 családban vannak iskolás kor alatti gyerekek, összesen 15-en. Az óvodáskorúak eljutnak az óvodába, amellyel (talán 1 kivétellel) mindenki meg is van elégedve. A helybeni óvoda lehetőségét többen helyeselnék, de úgy vélik, hogy ehhez kevés a gyerek.

26 iskolás gyereket számoltunk össze, 18-an közülük a zánkai általánosba járnak, ketten a köveskálit választották. Az adatok szerint minden középiskolás korú gyerek iskolába jár, négyen gimnáziumba, hárman szakiskolába. A szülők az adott megoldásokkal általában elégedettek. A tárgyi feltételek közül problémaként leggyakrabban – a zánkai tornateremhiány mellett – a gyerekek túl hosszú napi távollétét említették. Ezzel kapcsolatban többen megfogalmazták azt a vágyat, hogy jó lenne egy iskolabusz, vagy jó lenne, ha lenne a falunak mikrobusza.

A ma felnövekvő generáció többsége egy iskolai fokozattal fog túllépni a szülők generációján. Akkor az általános iskola elvégzése és (a többségnél) egy szakma megszerzése volt a norma. Ma a monoszlói családok többsége az érettségit és legalább egy szakmát tart elrendőnek. A felsőfokú diploma megszerzésének igénye ritkábbnak tűnik, mint országosan – két-három ilyen tervről számoltak be a szülők. Az országosnál alacsonyabb vágyak magyarázata talán a jövő reális értékelése. A továbbtanulásnak egy kis falu esetén az átlagosnál nagyobbak a költségei. Vannak tehát anyagi korlátok, bár ezekről a beszélgetések során nem esett szó. Egy másik magyarázat az lehet, hogy a szülők egy része kifejezetten azt szeretné, ha a gyerek a faluban, Monoszlón találná meg a boldogulás lehetőségét, ott nyitna műhelyt, vagy boltot. Ehhez pedig ma reálisabbnak látszik egy jó szakma, mint egy felsőfokú diploma, bár már vannak ellenpéldák, amelyekre utaltunk. Ilyen lehet az informatikus szakma, amelyet többen is említenek

A gyerekekről való beszélgetés során nagyon erős gyerek-központúságot tapasztaltunk. A szülők sokat és szívesen beszélnek a gyerekek iskolájáról, a tervekről, a válaszokon látszik, hogy már sokat gondolkoztak ezekről a kérdésekről. Az is kitűnt, hogy ha egy gyereknek iskolai konfliktusai vagy személyes nehézségei vannak, a szülők igyekeznek szakmai segítséget kapni. A gyerekes családok nagyra értékelik a falu új lehetőségeit, például a sportpályát. Néhányan azonban keveslik a tizenéves gyerekek elfoglaltsági lehetőségeit. A családok a korábbinál kevésbé igénylik (vagy hiába is igényelnék?), hogy a gyerekek kapcsolódjanak be a gazdaság és a háztartás munkáiba. Így hét végeken és nyáron csak “lógnak”.

4. BETEGSÉG, ÖREGEDÉS A CSALÁDBAN

A magyar népesség általában sokféle betegségtől szenved. Nincs ez másként Monoszlón sem. Az életkor előrehaladtával közismert módon szaporodnak a betegségek – kivéve a kimerültséget, ami a fiatalabbaknál fordul csak elő. A baj az, hogy a keringési zavarok a fiatalabbak egy harmadánál is már megjelennek. (A 30 –40 éveseknél is csaknem ilyen az arány.)

18. Tábla

A legfontosabb egészségügyi panasz a válaszolók korcsoportja szerint

	A kérdezett korcsoportja					
	20 - 59	60 felett	Összesen	20 - 59	60 felett	Összesen
<i>Összes megkérdezett</i>	43	37	80	100%	100%	100%
A valamilyen panaszt mondók száma és aránya	szám			százalékos arány		
Vérnyomás, fejfájás, keringési	15	16	31	35%	43%	39%
Mozgás, csontozat, izomzat	5	6	11	12%	16%	20%
Cukorbetegség, daganat, vese	1	7	8	2%	19%	10%
Kimerültség	6	0	6	14%	0%	8%
Idegi	4	1	5	9%	3%	6%
Érzékszervi	1	3	4	2%	8%	5%
Légzőszervi	2	1	3	5%	3%	4%

19. Tábla

A legfontosabb egészségügyi panasz a válaszolók neme szerint

	A kérdezett neme					
	Férfi	Nő		Férfi	Nő	
Összes megkérdezett	40	40	80	100%	100%	100%
A valamilyen panaszt mondók száma és aránya	szám			százalékos arány		
Vérnyomás, fejfájás, keringési zavar	14	17	31	30%	43%	39%
Mozgás, csontozat, izomzat	5	6	11	25%	15%	20%
Cukorbetegség, daganat, vese	3	5	8	8%	13%	10%
Kimerültség	2	4	6	5%	10%	8%
Idegi	4	1	5	10%	3%	6%
Érzékszervi	1	3	4	2%	8%	5%
Légzőszervi	1	2	3	2%	5%	4%

Az idősök magas aránya és a sokféle betegség ellenére az életet és mozgást korlátozó fizikai nehézségek nem túl gyakoriak. Az önellátás – tisztálkodás, öltözés – két felnőttél, az étkezés is 2 felnőttél vált nehezzé. Mozgás korlátozottságot ketten említenek. A viszonylag leggyakoribb panasz az, hogy baj esetén nem tudnak segítséget hívni. Ezt 6 fő említette, de a kérdés valószínűleg általánosabb.

Az egyik legjobb hír az, hogy az orvosi ellátást a többség – a kérdezettek négy ötöde – jónak találja. Az elégedettség a korral változik legnagyobb mértékben. A kérdezettek száma persze nagyon kicsi az általánosításhoz. A benyomás mégis az, hogy harminc év alatt mindenki elégedetlen, nyolcvan fölött mindenki elégedett. A nagyobb korcsoportokra nézve nem ennyire élesek, de azért láthatóak a különbségek: a hatvan alattiak 26, az idősebbek 14%-a szerint nem megfelelő az orvosi ellátás.

20. Tábla

Az orvosi ellátás mennyire megfelelő? (Válaszolók százalékos megoszlása)

	A háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Nem megfelelő	26%	14%	20%
Semleges	0%	5%	2%
Megfelelő	74%	81%	78%
	100,0%	100,0%	100,0%

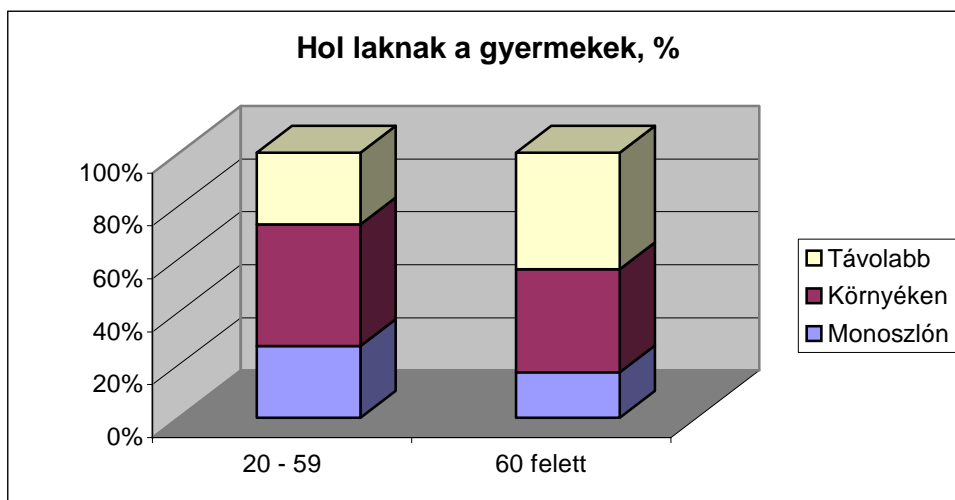
5. A TÁRSAS KAPCSOLATOK

A kiterjedt család, a rokonok nagyon fontos szerepet játszanak a falu (és általában az ország) életében. A 44 válaszoló család két harmadában van olyan gyerek vagy unoka, aki már nem a szülői családdal él – 15 családnál, jórészt a fiataloknál még nincs távol élő gyerek. Sajnos csak egy kis töredék, hat család esetében élnek a gyerekek is Monoszlón, és 11 olyan család van, ahol minden gyerek viszonylag távolabbra költözött. A rokonok persze többen vannak. Csak 5 – főleg idős – család nem sorol fel rokonokat, 39 igen, fiatal és öreg egyaránt. És mindkét csoportban a családok felében Monoszlón is él rokon.

21. Tábla

Vannak-e, s hol laknak szülőktől külön élő gyerekek, unokák?

	háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Nincs gyerek, unoka	11	4	15
Van gyerek, unoka	11	18	29
<i>Ebből:</i>			
Monoszlón, esetleg másutt is	3	3	6
Környéken, esetleg másutt is	5	7	12
Csak távolabb	3	8	11
Összesen	22	22	44

22. Tábla

Vannak-e, s hol élnek rokonok?

	háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Nincs rokon	1	4	5
Van rokon	21	18	39
<i>Ebből:</i>			
Monoszlón, esetleg másutt is	10	12	22
Környéken, esetleg másutt is	9	3	12
Csak távolabb	2	3	5
Összesen	22	22	44

A családdal, rokonokkal találkozások a távolságok miatt talán ritkábbak, mint azt sokan szeretnék. A családok felét látogatják gyakran gyerekek vagy rokonok, és csak öt szülőt nem látogatnak a gyerekei. A kérdezettek maguk ritkábban mennek látogatóba, mint ahogy hozzájuk jönnek, ez is nyilván közlekedési nehézségekkel függ össze.

A kapcsolatok alapja a családi szolidaritás, főleg a szülők és gyerekek sokat segítenek egymásnak. A kérdezettek főként a munkák végzésénél kapnak és adnak segítséget. Figyelemre méltó, hogy a szülők ritka esetben szorulnak arra, hogy pénzüben segítséget fogadjanak el gyermekeiktől, de 16-an pénzzel (is) támogatják gyerekeiket.

23. Tábla

Gyermeki, rokoni támogatások

	Gyerekek, rokonok segítenek-e pénzzel	Gyerekek, rokonok segítenek-e termékkel	Gyerekek, rokonok segítenek-e munkában
Nem	38	29	18
Igen	7	16	27
(Válaszolók száma)	(44)	(44)	(44)
	Kérdezettek segítenek-e a gyerekeiknek pénzzel	Kérdezettek segítenek-e a gyerekeiknek termékkel?	Kérdezettek segítenek-e a gyerekeiknek munkában
Nem	29	27	30
Igen	16	18	15
	(43)	(42)	(38)

Csak néhány elejtett megjegyzésből sejtjük, hogy a monoszlói béke sem mindig zavartalan. Valaki azt óhajtaná, hogy “ne jelentgessék fel egymást az itthoni emberek”, más azt említi, hogy “az életszínvonal különböző, nem segítik egymást eléggé az itteni emberek”. A társas kapcsolatok mégis inkább jók, s noha van magány Monoszlón is, nem ez a jellemző. A 40 – e kérdésre válaszoló – családból heten mondják magukat magányosnak, harmincan viszont jónak tartják a helyzetet. Az idősek nincsenek rosszabb helyzetben, mint a fiatalabbak. 80 évesnél idősebb kérdezett például három volt, mindegyiküknek többféle kapcsolata is van.

24. Tábla

Társas kapcsolatok minősítése (a válaszoló családfők megoszlása)

Milyenek a másokkal való kapcsolatai?	háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Rosszak a kapcsolatok, magányos	3	4	7
Elviselhető a helyzet	2	1	3
Jók a kapcsolatok	15	15	30
Összesen	20	20	40

6. PIHENÉS, SZÓRAKOZÁS

A falusi életnek ma is megvan a maga ritmusa. Ez a ritmus jobban igazodik a természethez, mint városban. Láttuk, hogy dologidőben nyáron 10-11, télen 8 óránál kevesebb a napi átlagos munkaidő. Az alvásidő ennek megfelelően télen hosszabb. Nyáron 7-8, télen 8-10 óra van alvásra. Az idősebbek, és a nők alvásideje valamivel hosszabb, mint a fiatalabbaké, vagy a férfiaké. A nők között rövidebb az alvásideje a gyermekeknek. Ők azok, akik úgy érzik, hogy nem alszanak eleget.

25. Tábla

Az alvásra jutó idő, a felnőtt férfiak és nők átlaga (első két családtag)

Alvásidő, óra	A kérdezettek korcsoportja		A kérdezettek neme	
	20 - 59	60 felett	férfiak	nők
Nyáron	6,9	8,0	7,5	8,2
Télen	8,3	9,6	8,2	8,9

Az élet harmadik nagy tömbje a munka és alvás mellett a “szórakozás”. Ebből Monoszló a városnál kevesebb változatosságot kínál. A TV-nézés a legáltalánosabb, csak 15% (nyolcvan kérdezettből, az első két családtagból 12 fő) nem néző. Az újságolvasás csaknem ennyire gyakori. A rokoni, baráti látogatások már ritkábbak – a kérdezettek alig több, mint fele “jár össze” másokkal. Az egyetlen nyilvános szórakozási lehetőséget, a presszót a többség nem keresi föl.

26. Tábla

Mivel telik a szabadidő? (Az első két családtag válaszai)

	Tv-t néz-e	Újságot olvas-e	Jár-e baráti társaságba	Presszóba jár-e
Nem	12	16	37	55
Igen	68	64	43	25
Összesen	80	80	80	80
Igen, %	85%	80%	54%	30%

A fiatalabbak és idősebbek, a férfiak és nők nagyjából hasonló arányban tévéznek, olvasnak újságot, járnak másokhoz. Az egyetlen nagyobb különbség az, hogy a nők sokkal kisebb arányban keresik föl a presszót, mint a férfiak.

27. Tábla

A szabadidős szokások kor és nem szerint. (Az első két családtag válaszainak %-os megoszlása)

	A kérdezettek korcsoportja		A kérdezettek neme	
	20 - 59	60 felett	férfiak	nők
TV-nézés				
Nem	11%	26%	15%	15%
Igen	89%	74%	85%	85%
Összesen	100%	100%	100%	100%
Újságolvasás				
Nem	12%	30%	21%	22%
Igen	88%	70%	79%	78%
Összesen	100%	100%	100%	100%
Rokoni, baráti összejövetel				
Nem	37%	49%	43%	50%
Igen	63%	51%	57%	50%
Összesen	100%	100%	100%	100%
Presszó				
Nem	53%	86%	60%	78%
Igen	47%	14%	40%	22%
Összesen	100%	100%	100%	100%

A többség egyszerre többfélét is választ a szabadidős (és tájékoztató) lehetőségekből. Mégis van, aki csak az egyiket, vagy csak a másikat választja. Összesen két főt találtunk, aki a fenti lehetőségek egyikével sem él, azaz tényleg magányos.

Az élet Monoszlón kevesebb változatosságot, kevesebb szórakozási lehetőséget, de sokkal nagyobb nyugalmat kínál. Úgy tűnik, aki itt született, vagy ezt választotta, az érzi ennek előnyeit is. Ezért a válaszolók túlnyomó többsége, több, mint nyolcvan százaléka nem is bánja a szórakozási lehetőségek hiányát. Ha hiányérzet nincs is, a fiatalabbaknál sem, azért – amint a falu fejlesztésével kapcsolatos véleményekről majd kitűnik – a többség üdvözli az eddigi törekvéseket is (rendezvények, sportpálya), és helyeselné továbbiakat.

28. Tábla

Érzi-e valamilyen szórakozási lehetőség hiányát?

	20_34	35-49	50-64	65-79	80 felett	Összesen
Nem érez hiányt	4	10	4	18	2	38
Érez hiányt		4	2	1	1	8
Összesen	4	14	6	19	3	46

7. MINDENKITŐL – MONOSZLÓRÓL

A kis kutatás egyik fő célja az volt, hogy a falu lakói jobban megismerjék a többiek véleményét a falu jelenéről, jövőjéről, s ennek ismeretében lehessen közösen gondolkodni problémákról és tervekről.

Mindenkitől véleményt kértünk az újabb fejleményekről, a folyamatban lévő vagy tervezett változtatásokról, és saját elgondolásairól, arról, hogy mit tart fontosnak.

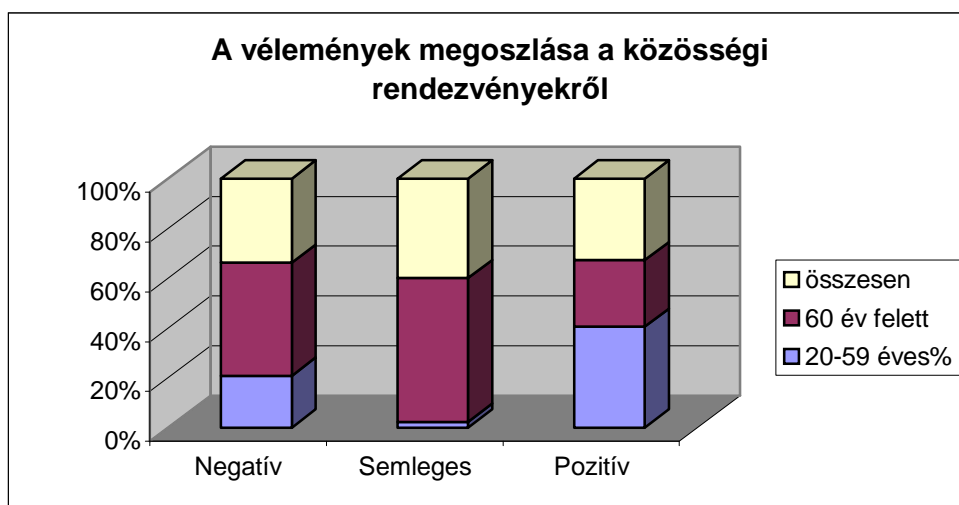
EDDIG ELINDULT FOLYAMATOK

A *közösségi rendezvények*, idősek napja, falunap körül eléggé megoszlanak a vélemények, vannak örömök, kételyek, új várakozások. Néhányan nem tartják fontosnak, mert “az emberek fáradtak”, úgysem mennek el”, “jó, de az emberek a mindennapi problémák miatt nem nagyon vesznek részt”. A többség azonban híve lenne több lehetőségnek is. Az idősek szívesen látnának rendszeres nyugdíjas klubot, és többek szerint jó lenne “egy napi közösségi hely”. “Kellenek a közös rendezvények, mert ridegek az emberek egymáshoz”. A fiatalok érdekei gyakran felbukkannak: “Évente két nagy rendezvény: ez kevés. Nem tartja a faluban a fiatalokat”. A gyerekek számára szervezett kölyökklubot az érintettek értékelik, bár van olyan vélemény is, hogy “a gyerekek nem mennek a kölyökklubba, mert felelőtlenség van”. (Nem tudjuk, hogy ez pontosan mit jelent.) A fiatalabbak jóval egyértelműbben pártolják a közösségi eseményeket, mint az idősebbek.

29. Tábla

A megkérdezettek véleménye a közösségi rendezvényekről

	Háztartásfő korcsoportja		Összesen
	20 - 59	60 felett	
Negatív	3	8	11
Semleges, nem tudja, nem kell	1	3	4
Pozitív	15	12	27
Összesen	19	23	42

A bebírókkal sokat foglalkoznak. A velük kapcsolatos problémákról több említés történik, mint az előnyökről:

14 család szerint inkább rossz, hogy vannak;

4 szerint inkább jó, hogy jöttek;

8 családnak vegyes a véleménye – előnyöket, hátrányokat is lát.

Az említett előnyök lényege, hogy “legalább nem mennek tönkre a házak, lakva van a falu,” “szebb a falu”; “legalább nyáron van egy kis élet”, “alkalmi munka van”; és néhányan helyeslik azt a szemléletváltást, amely az új építkezésekkel és emberekkel érkezett. Olykor még az ilyen előnyöknek is érződik a hátrányuk, mert csak nyáron van mozgás, “télen nincs szomszéd”.

A “hátrányok” egy része tulajdonképpen nem a bebírókról, hanem a sorsról szól: “kihal a falu”, “pesti falu lesz”, “üdülőfalvú lesz, már most is több az üdülőlakos” – mondják rezignáltan. De biztosan van a bebíróknak is felelősségük az ellenérzések kiváltásában: “nyáron a bebírók miatt nem jut elég kenyér a falusiaknak, nagy a zshivaj”; “nem jönnek ki jól velük, a bebírók nem alkalmazkodnak: nem köszönnek”; “szemetelnek”. Már az javítana a helyzeten, “ha legalább az itteni boltban vásárolnának”, hogy “ne csak vigyenek, hanem hozzanak is”. Van, aki szerint “az a rossz, hogy a helyieknek alkalmazkodni kell hozzájuk, a városi életmódhoz, így nincs nyáron nyugalom”.

Sokakban rossz érzést vált ki az egyenlőtlenségek tudatosulása, és a falu rosszabb helyzete, még ha elismerik is a bebírás szükségességét, elkerülhetetlenségét, vagy előnyeit. “A bebírók felviszik az árakat, helyieknek elérhetetlen”; “sokat emeltek a falun, de a helyiek nem tudnak lakást venni, építkezni”, “csak a pestiek tudják megfizetni a telkeket”, és “rossz példát mutatnak a gyerekeknek”.

Egy érdekes vélemény arról, hogy a falu is felelős lehet: a kérdezettek “több évtizede élnek itt, de még mindig nem fogadják be őket”. És egy még érdekesebb arról, hogy mindez talán lehetne másként: “összetartás kellene, nem széthúzás a helyiek és a bebírók közt”.

A *Nemzeti Park* fogadtatása sem egyértelmű. Összesen hárman mondták, hogy főleg jó, mert védi az értékeket, de azt a pártoló is hangsúlyozza, hogy “jó, kell, de kell az idő, hogy az értéket meglássák benne”. A tartózkodók vagy ellenzők a sokféle korlátozást hangsúlyozzák. Féltik a gazdaságot: “hátráltatja a gazdaságot, nem lehet fát vágni, kaszálni” “korlátoz fatelepítésben”. Zavar a túl sok építkezési szabály: “Meg van kötve az építkező fiatalok keze; “a Nemzeti Park gátol kerítésépítésben, a gyerekek játékterében”; “nehezebb értékesíteni a telkeket”. És sokak morognak a “természet piacosítása” miatt: “belépő kell a barlangba”; “felháborító, hogy fizetni kell pl. kirándulásért”. Végeredményben

16 család szerint a Nemzeti Park inkább rossz;

3 szerint inkább jó;

7 családnak vegyes a véleménye – előnyöket, hátrányokat is lát.

Az *önkormányzat* munkájáról csak mellékesen kérdeztünk, erről inkább maguk beszéltek az emberek. Néhány “spontán” kritikus véleményt hallottunk. Például említik, hogy télen nem söprik a havat, vagy hogy szükség esetén nincs kitől információt kérni (pl. továbbtanuláshoz). Ennél

több volt a dicséret: mind a polgármester, mind az önkormányzat munkájáról sok pozitív megjegyzés hangzott el. A polgármesterről többen említik, hogy “aktív”, “sokat tesz”, “törődik a faluval”, “jó a polgármester, figyel a falura”. Az eredményt is értékelik, a sportpályát, játszótérrel, hogy “új utat csinálnak a temetőhöz; hogy “van közhasznú munka, alkalmi munka”; “hogy télen sózzák az utakat, nyáron kaszálják az útszéli füvet”; hogy “házhelyeket jelölt ki a polgármester a fiataloknak”.

TERVEZETT VÁLTOZTATÁSOK

A legtöbb fenntartás a *csatornázással* kapcsolatos. A kérdezettek mintegy harmada úgy fogadta el már a gondolatot, hogy az előnyöket is látja – hogy több lesz a használható terület, hogy kényelmesebb lesz, hogy a környezet kevésbé fog károsodni. Nagyjából ugyanennyien, még ha tudják is, hogy elkerülhetetlen, nagyon tartanak az árnövekedéstől, attól, hogy nem is lesznek képesek megfizetni a kétszeres vízdíjakat. Többen úgy gondolják, hogy jobb lett volna, ha a falu maga talál megoldást.

A *turizmus* tervezett fejlesztésének a többség örül, olykor kis fenntartásokkal. 6-8 elutasító vélemény van. Néhányan tartanak a piszoktól, zajtól, növekvő bűnözéstől. A vegyes érzelmeket legjobban az a válasz fejezi ki, hogy “lesz új állás, de nyugalom nem lesz”. Többen látják az előnyöket, a lehetőségeket. “Jó, mert gazdagabb lesz a falu, néhány fiatalnak lesz munkája”; “a fiatalok nem mennek el”; azt remélik, “hogy a gyerekek gyakorolhatják a nyelvet”. A könyvtár élénk vita tárgya. Van, aki szerint eddig se használták, nincs is rá szükség, van aki várja, hogy kábeltévé legyen, és olvasási lehetőség.

A *falubusznak* a legtöbb az egyértelmű híve. Gyógyszer, bevásárlás, ügyintézés, és főleg ha iskolabuszként is működne, szinte mindenkinek jó lenne. Bizonytalanság csak annyi, hogy lesz-e rá valaha pénz, és hogy kell-e majd a használatért fizetni.

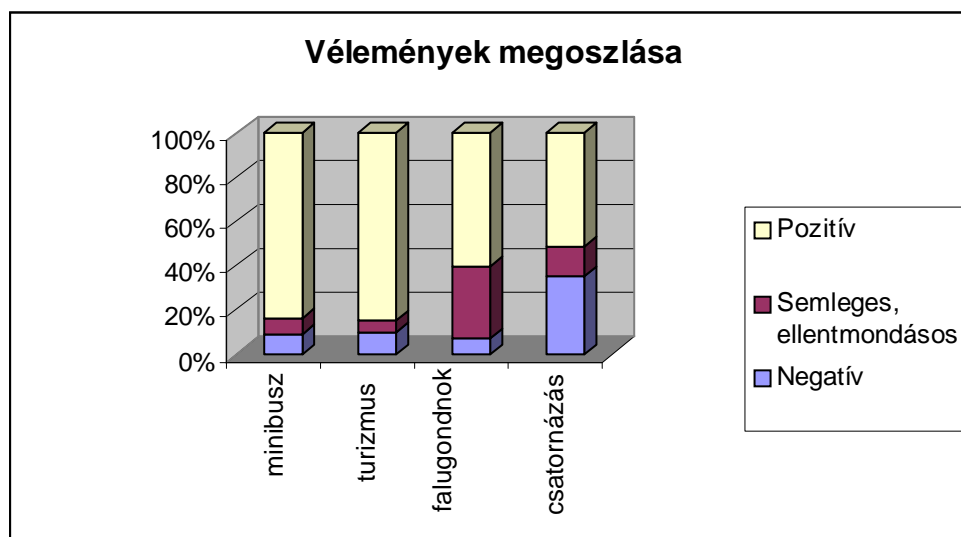
A tervezett *falugondnoki* posztnak is a többség híve, bár nem mindenki tudja, hogy miről van szó, s nem világos, hogy mi lenne a dolga a polgármester mellett. Többen mondták, hogy “nem tudnak róla, de jó ötlet”. “Nem tudnak arról, hogy tervben lenne falugondnok. Az öregeknek biztos jó lenne: gyógyszer, ebéd”. “Miben más, mint a polgármester?” kérdezik. Előnyét főleg abban látják, hogy az idősek életét könnyítené, gyógyszerbeszerzésben, vásárlásban. “Jó lenne, a gyógyszerbeszerzésben, orvoshoz jutásban segítené, de attól függ, hogy ki az.” Az egyik fenntartást tehát az okozza, hogy a majdan választott személytől függ a szolgálat

minősége. A másik az, hogy nem ismert, kinek, mennyit kellene fizetni ezekért a szolgáltatásokért.

30. Tábla

A kérdezettek (42 fő) megoszlása a tervezett változtatásokról

Mi a véleménye	Negatív	Semleges, , ellentmondásos	Pozitív	Összesen
a minibuszról?	9	7	84	100
a turizmus erősödéséről?	10	5	85	100
a falugondnok intézményéről?	7	33	60	100
a csatornázásról	35	14	51	100

MÁS ELKÉPZELÉSEK, JAVASLATOK

A legtöbb válaszolónak volt valami mondandója a falu egészéről. Szinte mindenkit foglalkoztatnak a munkalehetőségek. Ezt üdvözik az eddigi erőfeszítésekben, ezért is lehet elviselni a bebírókat, de főként több, jobb munkát várnak a falusi turizmustól, az erdei iskolától. Ezzel a falu rendje is javulna. “Sok fiatal csak egész nap presszózik, ha lesz erdei iskola, lesz munka is”. Munkalehetőségként – alkalmasint saját üzem, műhely fejlesztése mellett – felmerült, hogy “kellene egy palackozó üzem”; “tájéfenntartás”

Jelentős közös gond a közlekedés: “Jó lenne, ha a fiatalokat megtartaná a falu, a közlekedést ehhez meg kell oldani”. A mikrobusz nagyon kedvező fogadtatását ez a gond magyarázza.

A falu megtartó ereje és további fejlesztése sokakat foglalkoztat. Említésre került “utak, járdák építése, rendbe hozása, villanyvezeték a temetőig, hullaház rendbehozatala”; a “térerő, többcsatornás tv”; “tóhoz kellene kerékpárút”; “több lábon kellene állni, nem csak mezőgazdasági erdei iskola kellene”; “a környező falvakat össze lehetne kötni”; templomot fel kellene újítani”. Mindehhez sok pénz, sok állami támogatás is kellene, de néhány vélemény szerint “társadalmi munkában lehetne: szemétyűjtés, temetőrendezés, turistaút építés”. A szőlőgazdálkodás folytatására csak egy, keserű javaslat született: “Sok elhanyagolt föld, szőlő lesz. A megoldás: egy vállalkozó mindet felvásárolná”. Talán nem reális, de többen osztják azt a vágyat, hogy “Ha itt lenne az iskola, több fiatal család költözne ide, megmaradnának a fiatalok”.

Az idősebbek jövőképe gyakran szomorú: “nincs a falunak jövője, drágák a házak, csak a nyaralók tudják megvenni, a gyerekek elmennek, az öregek kihalnak”. A fiataloké sokszor bizakodóbb. Úgy gondolják, hogy kellene és lehetne “munkalehetőség, közösségi élet, környezetmegóvás, hogy az állandó lakosok száma nőjön, értelmiségiek száma nőjön”.

ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK

A faluban legtöbb támogatást az idősödő, egyre nehezebb anyagi és egészségi gonddal küszködő idősök igénylik. Eddig ebben a formában nem merült fel, de többen sugallják, hogy egy rendszeresebb, az eddiginél több formában is segítő “házi gondozó-segítő szolgálatra” egyre inkább szükség lenne. Akkor nyugodtabban néznének talán az öregek a szaporodó bajok elé. A közös gondok közül a szőlők jövőjéről nem alakult ki olyan elképzelés, amely a falut megnyugtatóná.

Néhány kisgyermekes, vagy nagyon alacsony jövedelmű család anyagi és lakásgondjai esetleg több figyelmet kaphatnának akkor is, ha az érintettek nem kérnek semmit. A gyerekek és fiatalok szabadideje, munkás életre felkészítése ügyében eddig is sok történt, de nagyok az elvárások. Ilyenek a folyamatosabb kölyökklub (például ping-pong lehetőséggel), a fiatalokat lekötő lehetőleg helybeni feltételek, a könyvtár és új kihasználásai, amilyen a széles körben egyelőre kevésbé ismert teleház, a továbbtanuláshoz több (például közlekedési) segítség.

A falu megtartó erejéhez a saját munkahelyteremtés is, a bebírók is hozzájárulhatnak. A régiek és újak között már ma is gyakorta jó a viszony, de tovább lenne javítható, kétoldali erőfeszítéssel. Eddig csak azt tudjuk, hogy a falu régi lakosainál erre van hajlandóság. Talán a másik felet is érdemes lenne megkérdezni, és a javaslatokat közösen megbeszélni.

A kirajzolódó összkép végeredményben biztató. Az ország súlyos bajai – a mély szegénység, a megosztottság – csak részben érintik a falut. A monoszlóiak nagyon szeretik szülőfalujukat, az újonnan érkezők azért jöttek, mert megszerették és választották. Ez a közös érték jó alap lehet a falu jövő békés életéhez.